

ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา

ผลกระทบต่อความมั่นคงในทะเลจีนใต้

นาวาเอก อนุรัตน์ ศิริวงศ์
รองหัวหน้าฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ

“

For whosoever commands the sea commands
the trade; whosoever commands the trade
of the world commands the riches of the world,
and consequently the world itself

”

Sir Walter Raleigh

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เราอาจจะได้ยินคำว่า **Pivot to Asia** หรือนโยบาย บักหมดเอเชีย ในสมัยรัฐบาลของประธานาธิบดีโอบามา ซึ่งก็คือนโยบายของสหรัฐอเมริกา ที่จะเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียมากขึ้นนั่นเอง โดยจุดมุ่งหมายของ Pivot to Asia หรือ อีกชื่อหนึ่งคือ **Rebalancing to Asia** มีอยู่ ๒ เหตุผลหลัก คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งทวีปเอเชียได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกแห่งใหม่ ทั้งในแง่ของความแข็งแกร่ง และการเติบโตของเศรษฐกิจที่วัดจากตัวเลข GDP รวมที่โตขึ้นทุกปี ทั้งยังเป็นทวีปที่มี ประชากรมากที่สุดในโลก เอเชียในสายตาของสหรัฐฯ ก็คือพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่สหรัฐฯ ต้องการเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกอย่างจริงจัง กับอีกประการ ในแง่ของการเมือง Pivot to Asia ก็คือ การที่สหรัฐฯ จะเข้ามาถ่วงดุลอำนาจ กับจีน โดยในช่วงที่ผ่านมา จีนได้เดินหน้าสร้างฐานทัพอากาศและฐานทัพเรือเพิ่มอีกถึง ๓ แห่ง

ในบริเวณที่ยังมีกรณีพิพาททางทะเลกับประเทศอื่น ๆ สร้างความหวาดหวั่นให้กับสหรัฐฯ ที่ตัดสินใจเพิ่มกำลังทหารในฐานทัพที่ตั้งอยู่ในประเทศแถบเอเชีย แน่นนอนว่าการเดินทางของสหรัฐฯ ในครั้งนี้ย่อมเพิ่มแรงกดดันทางการเมืองในแถบทะเลจีนใต้มากขึ้นไปอีก

เมื่อประธานาธิบดีทรัมป์ ได้รับเลือกให้เข้ามาบริหารประเทศก็ยกระดับ “อินโด - แปซิฟิก” ให้มีความสำคัญทางนโยบาย ดังปรากฏใน “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ๒๐๑๗” (The 2017 National Security Strategy) และเขาได้ตอกย้ำความสำคัญของยุทธศาสตร์ใหม่ในการประชุมเอเปค (The Asia - Pacific Economic Cooperation หรือ APEC) ที่เวียดนามในเดือนพฤศจิกายน ๒๐๑๗ โดยได้ประกาศแนวคิด FOIP หรือ “อินโด - แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo - Pacific)”

แนวคิดทางยุทธศาสตร์เรื่อง “อินโด - แปซิฟิก (Free and Open Indo - Pacific)” กำลังได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในเวทีระหว่างประเทศ ในเชิงทฤษฎี นักวิชาการด้านภูมิรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศภายหลังสงครามเย็นและในบริบทที่อิทธิพลจีนเริ่มแผ่ขยายไปถึงภูมิภาคแอฟริกา โดยอ้างอิงทฤษฎีของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน เช่น ทฤษฎี Sea Power Theory ของ A.T. Mahan ทฤษฎี Heartland Theory ของ Harford Mackinder และทฤษฎี Rim Land Theory ของ Nicholas J. Spykman ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้อาจมีความเห็น

ต่างกันบ้างในรายละเอียดแต่ก็มีบางมุมมองที่เห็นสอดคล้องกัน โดยเฉพาะการมองว่ามหาสมุทรอินเดียจะเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในอนาคต บทความนี้จะวิเคราะห์ว่า ผู้เล่น (Players) ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญขณะนี้ มีมุมมองและเล็งเห็นผลประโยชน์อย่างไรจาก “แนวคิดอินโด – แปซิฟิก” และผลกระทบต่อความมั่นคงในทะเลจีนใต้จะเป็นอย่างไร อาเซียนและประเทศไทยควรมีท่าทีอย่างไรต่อแนวคิดดังกล่าว

ที่มาของแนวคิด อินโด – แปซิฟิก

เมื่อศึกษาถึงความเป็นมาของคำ ๆ นี้ พบว่าแนวคิดอินโด – แปซิฟิก มีที่มาจากสุนทรพจน์เรื่อง “Confluence of the Two Seas” ที่นายชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น แถลงต่อรัฐสภาอินเดีย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ รวมทั้งนโยบาย “The Arc of Freedom and Prosperity” และยุทธศาสตร์ “Diamond Strategy” ในสมัยแรกของนายอาเบะ ต่อมาเมื่อนายอาเบะได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นสมัยที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๕ เป็นช่วงที่บทบาทของจีนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในขณะที่บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียเริ่มลดลง จึงน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นายอาเบะสานต่อแนวคิดข้างต้น โดยได้ประกาศแนวคิด อินโด - แปซิฟิก อย่างเป็นทางการในการประชุม Tokyo International Conference on Africa Development (TICAD) เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๙ ที่กรุงไนโรบี ซึ่งสะท้อนจุดยืนทางนโยบายของญี่ปุ่นในปัจจุบัน คือ (๑) ตั้งอยู่บนพื้นฐานภูมิภาคนิยม (Regionalism) (๒) ยึดหลักนิติธรรมและการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ และ (๓) มุ่งเพิ่มบทบาททางการทหาร ซึ่งจะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ ได้นำแนวคิดนี้มาขยายต่อเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมนั่นเอง

ท่าทีของประเทศมหาอำนาจต่อแนวคิดอินโด – แปซิฟิก

สหรัฐฯ

สหรัฐฯ ได้ออกเอกสารยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของกระทรวงกลาโหม เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๒ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ๒๐๑๗ (National Security Strategy) และยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศ ๒๐๑๘ (National Defense Strategy) สหรัฐฯ หวังให้ประเทศต่าง ๆ ในอินโด - แปซิฟิกดำรงความเป็นอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน มีเสรีภาพและความมั่งคั่ง หากสมดุลอำนาจภูมิภาคเปลี่ยนไปในทางลบจะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน บั่นทอนระเบียบที่เสรีและเปิดกว้าง ซึ่งจำต้องอาศัยความร่วมมือจากพันธมิตร

และหุ้นส่วนที่มีความคิดคล้ายกัน ไม่มีประเทศใดสามารถทำได้โดยลำพัง บทบาทของสหรัฐฯ ในยุทธศาสตร์ใหม่จะต้องทำงานร่วมกับชาติพันธมิตรและมิตรประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย เพื่อสร้าง “จตุรมิตร” (Quadrilateral Relationship) หรือที่ยุทธศาสตร์นี้เรียกว่าการสร้าง “จัตุรัส” (Quad) ของความสัมพันธ์ระหว่างพันธมิตรในเอเชีย

สหรัฐฯ มองว่าอินเดียเป็นชาติที่กำลังเติบโตในเอเชีย และอาจก้าวสู่ความเป็น “ชาติมหาอำนาจใหม่ของโลก” (Leading Global Power) ทำให้จำเป็นต้องขยายความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับรัฐบาลนิวเดลี และขณะเดียวกันก็ต้องผลักดันให้อินเดีย มีบทบาทมากขึ้นกับกิจกรรมในภูมิภาค การดำเนินนโยบายเช่นนี้จะเห็นถึงความแตกต่างจากอดีต เพราะในยุคสงครามเย็น อินเดียมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต แต่ปัจจุบันสหรัฐฯ กำลังพยายามดึงเอาอินเดียให้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับชาติตะวันตก สำหรับการประชุมเอเปคที่เวียดนาม ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ประกาศถึงทิศทางบางประการ ได้แก่ การค้าที่เป็นธรรม การให้ความสำคัญกับความเป็นนิติรัฐ การเคารพสิทธิเสรีภาพ และเสรีภาพของการเดินเรือ เป็นต้น

สำหรับเอกสารสำคัญที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าว มีด้วยกัน ๒ ฉบับ ฉบับแรก ได้แก่ “รายงานยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก” (Indo - Pacific Strategy Report : IPSR) ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ออกมาเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ค.ศ.๒๐๑๙ มีสาระสำคัญดังนี้ เพื่อบรรลุเป้าหมายข้างต้น ได้กำหนดแนวทางหลัก ๓ ประการ (หรือ 3P)

ประการแรก เตรียมพร้อม (Preparedness) กองทัพต้องพร้อมเอาชนะทุกความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยร่วมกับพันธมิตร หุ้นส่วนทั้งหลาย ตามหลักการใช้ความเข้มแข็งนำสันติภาพ (Peace Through Strength)

ประการที่ ๒ ความเป็นหุ้นส่วน (Partnerships) ร่วมมือกับกองกำลังของพันธมิตร และประเทศหุ้นส่วน พร้อมทั้งแสวงหาหุ้นส่วนใหม่ ๆ ซึ่งการเป็นหุ้นส่วนนี้ รวมถึงการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วย

ประการที่ ๓ ส่งเสริมเครือข่ายในภูมิภาค (Promotion of a Networked Region) ร่วมมือกับพันธมิตรและประเทศหุ้นส่วนเป็นโครงสร้างความมั่นคงที่ยึดกติกาสากล บังคับปรามการรุกราน รักษาเสถียรภาพ สร้างเครือข่ายความมั่นคงทั้งจากข้อตกลงทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี

เอกสารดังกล่าวได้ระบุว่ากระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ จะสนับสนุนพัฒนา กองทัพญี่ปุ่นให้ทันสมัยต่อเนื่อง สหรัฐฯ จะประจำการหน่วยรบที่ดีที่สุดในญี่ปุ่น ปัจจุบัน มีทหารในญี่ปุ่น ๕๔,๐๐๐ นาย ประเทศอื่น ๆ ที่พูดถึงในฐานะพันธมิตร ได้แก่ เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ และไทย

สหรัฐฯ กับอินเดียมีความเห็นร่วมกันว่าจะต้องส่งเสริมการพัฒนาที่ยึดหลัก กติกาสากล เป็นภูมิภาคที่เปิดกว้าง เกือบครึ่งหนึ่งของเรือพาณิชย์ทั้งโลกผ่านเส้นทางนี้ เช่นเดียวกับน้ำมัน ๒ ใน ๓ ที่ซื้อขายทั่วโลกต้องอาศัยเส้นทางดังกล่าว โดยอินเดีย เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์รอบด้านของสหรัฐฯ เป็นหุ้นส่วนหลักด้านการป้องกันประเทศ (Major Defense Partner) รัฐบาลสหรัฐฯ มีความปรารถนาที่จะยกระดับเป็นพันธมิตรต่อกัน

นอกจากจีน รัสเซีย และเกาหลีเหนือแล้ว รัฐบาลสหรัฐฯ โดยกระทรวงกลาโหม ตั้งใจขยายความร่วมมือกับประเทศทั้งหลายให้มากขึ้น และสนับสนุนโครงสร้างความมั่นคง ภูมิภาคที่ยึดความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ตามแนวทางอาเซียน

ต่อมากระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เผยแพร่เอกสาร “A Free and Open Indo - Pacific : Advancing a Shared Vision” หรือ “อินโด - แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง วิสัยทัศน์ร่วมอันกว้างขวาง” เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ค.ศ.๒๐๑๙ ที่ผ่านมา มีสาระสำคัญดังนี้

ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกมากกว่า ภูมิภาคอื่น ๆ ภายใต้วิสัยทัศน์ “อินโด - แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง” (Free and Open Indo - Pacific) ภูมิภาคที่ ๓๕ ประเทศ อยู่ร่วมกันโดยต่างมีอธิปไตย เป็นเอกราช ยึดหลัก สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. สหรัฐฯ จะมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคอย่างลึกซึ้ง (Deeply Engaged) ความเป็นไปของสหรัฐฯ สัมพันธ์กับภูมิภาคนี้ทุกด้าน

๒. สหรัฐฯ พันธมิตรและหุ้นส่วนจะร่วมกันรักษาระเบียบที่ยึดหลักเสรีและเปิดกว้าง ทุกประเทศมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาหลักการนี้ สหรัฐฯ จะเพิ่มการขยายความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาค

๓. รัฐบาลสหรัฐฯ จะตั้งงบประมาณช่วยเหลือประเทศในภูมิภาคกว่า ๔,๕๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยบริษัทอเมริกันจะเข้ามาลงทุน เพื่อประกันความปลอดภัย ความมั่นคง และอนาคตของภูมิภาคนี้

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีค่านิยม ๔ ประการ ได้แก่ ๑) เคารพอธิปไตยและอิสรภาพของประเทศต่าง ๆ ๒) แก้ไขข้อพิพาทด้วยสันติวิธี ๓) การค้าที่เปิดเสรี เป็นธรรม และต่างตอบแทน การลงทุนที่เปิดกว้าง ข้อตกลงที่โปร่งใส เชื่อมต่อกันและกัน และ ๔) ยึดถือกฎกติการะหว่างประเทศ

พันธมิตรกับหุ้นส่วน

ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ และไทย คือพันธมิตรของสหรัฐฯ ที่ช่วยผดุงสันติภาพและความมั่นคงมาอย่างยาวนาน อาเซียนตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคและเป็นศูนย์กลางของวิสัยทัศน์นี้

“มุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด - แปซิฟิก” (ASEAN Outlook on the Indo - Pacific) ที่นำเสนอเมื่อมิถุนายน ๒๐๑๙ สอดรับค่านิยมของยุทธศาสตร์นี้ สหรัฐฯ พร้อมให้ความช่วยเหลือทุกด้าน เช่น ด้านพลังงาน ความมั่นคงทางไซเบอร์ การค้าดิจิทัล สร้างโอกาสแก่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่งเสริมกิจการของสตรีกับแนวคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ระบบขนส่งมวลชน ความมั่นคงด้านทางน้ำ (Water Security)

นอกจากอาเซียนแล้วจะให้ความสำคัญกับภาคีกลุ่มเล็ก (Minilateral) เช่น ออสเตรเลียกับญี่ปุ่นเกิดการหารือเชิงยุทธศาสตร์ ๓ ฝ่าย (Trilateral Strategic Dialogue) วิสัยทัศน์ตามยุทธศาสตร์นี้ใกล้เคียงกับของญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ และได้หวน

ในความสัมพันธ์ทวิภาคี ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเอ่ยถึงการเพิ่มความร่วมมือกับทุกชาติในกลุ่มอาเซียน และเอ่ยถึงประเทศอื่น ๆ ทั้งหมดไม่ว่าออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ประเทศหมู่เกาะในแปซิฟิก ประเทศต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคอินเดีย ไม่เว้นแม้กระทั่งติมอร์เลสเต นับเป็นยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมทุกประเทศในอินโด - แปซิฟิก

ในด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลสหรัฐฯ เพิ่งงบประมาณอุดหนุนช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการติดต่อการค้าระหว่างเอกชน สนับสนุนให้บริษัทเอกชนสหรัฐฯ ไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ ลดการกีดกันทางการค้า กระตุ้นการส่งออก และโครงการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนโดยรัฐบาลสหรัฐฯ หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะมีส่วนร่วมในโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภค ช่วยจัดหางบประมาณก่อสร้าง เช่น จากธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB)

สำหรับระบบอินเทอร์เน็ตกับเศรษฐกิจดิจิทัล รัฐบาลสหรัฐฯ สนับสนุนระบบที่เปิดกว้าง สามารถติดต่อทำงานร่วมกัน (Interoperable) ปลอดภัย เชื่อถือได้ ไม่ตกอยู่ใต้การควบคุมของประเทศใดประเทศหนึ่ง สหรัฐฯ มีระบบดังกล่าวและเชิญชวนให้ประเทศต่าง ๆ เขาร่วมระบบด้วยกัน ในด้านธรรมาภิบาล รัฐบาลสหรัฐฯ มีหลายมาตรการในการต่อต้านรัฐบาลผู้ปฏิบัติมิชอบต่อพลเมืองตนเอง มีหลายโครงการที่ส่งเสริมประชาชนในภูมิภาค เช่น สร้างประชาสังคมต่อต้านคอร์รัปชัน เสรีภาพของสื่อ สิทธิมนุษยชน การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

รัฐบาลสหรัฐฯ เสาะหาและต้องการสร้างเครือข่ายหุ้นส่วนความมั่นคงทางทหาร เพื่อเผชิญความท้าทายร่วมกัน ปัจจุบันมีทหารและเจ้าหน้าที่พลเรือนอเมริกันที่รับผิดชอบด้านความมั่นคงในอินโด-แปซิฟิกถึง ๓๗๕,๐๐๐ คน และต้องการรักษาไว้

ในเอกสารส่วนบุคคลหลักสูตรนักบริหารการทูตรุ่นที่ ๑๑ ปี ๒๕๖๒ ธรรมรัตน์ รัตนมณี (๒๕๖๒) ได้วิเคราะห์เป้าหมายการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐฯ ตั้งแต่ประกาศใช้เมื่อพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ไว้ดังนี้

๑) เพื่อรักษาอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาค โดยใช้การรักษาสันติภาพ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เสรีภาพในการเดินเรือและการบิน รวมทั้งกฎระเบียบระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นข้ออ้างในการคงความชอบธรรมที่สหรัฐฯ จะมีส่วนร่วมทั้งในความร่วมมือและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

๒) เพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลทางทะเลที่จะเป็นภัยคุกคามต่อเส้นทางเดินเรือ ขนส่งยุทธโปกรณ์ และน้ำมันของสหรัฐฯ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ได้ชี้ให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นอิทธิพลเชิงลบของจีนอย่างต่อเนื่อง

๓) สหรัฐฯ จะสนับสนุนให้ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสมาชิก QUAD ด้วยกัน มีบทบาทแข่งขันกับจีน เช่นการให้ความสนับสนุนด้านความมั่นคง และยุทธโปกรณ์ และด้านการให้ความช่วยเหลือแบบกองทุน โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศอื่น ๆ โดยสหรัฐฯ กำลังหารือกับญี่ปุ่นเพื่อพัฒนากองทุนที่จะมาแข่งขันกับ BRI ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการเจรจาระหว่าง

“

สิ่งที่ท้าทายที่สำคัญที่สุดของ
สหรัฐฯ ในการดำเนินยุทธศาสตร์
อินโด - แปซิฟิก คืออิทธิพล
ของจีนในภูมิภาคที่ขยายตัว
อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

”

สถาบันให้ความช่วยเหลือด้านการเงินของสหรัฐฯ
(Overseas Private Investment Corporation -
OPIC) กับธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ
แห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Bank for International
Cooperation -JBIC)

๔) ส่งเสริมบทบาทด้านความมั่นคงของ
พันธมิตรและหุ้นส่วนที่มีผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อลด
ภาระของสหรัฐฯ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ
ในระยะยาว และเพื่อขยายอาวุธให้ประเทศในภูมิภาค
เช่น สหรัฐฯ ส่งเสริมอินเดียให้บทบาทนำในภูมิภาค
มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความแข็งแกร่ง
ด้านการทหารให้ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ รวมทั้ง
ความเป็นเอกภาพของอาเซียน เพื่อต่อต้าน
ความเคลื่อนไหวของจีน

๕) ลดการเสียเปรียบดุลการค้าของสหรัฐฯ
กับประเทศในเอเชีย โดยสหรัฐฯ มุ่งเจรจาข้อตกลง
การค้าใหม่เพื่อให้สหรัฐฯ เสียดุลการค้ากับประเทศ
ในเอเชีย ๑๖ และใช้มุ่งปรับระเบียบการค้าการลงทุน
ระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศอื่น ๆ ให้เป็นผลประโยชน์
ต่างตอบแทน (Reciprocal) ขณะเดียวกันก็ยังยืนยัน
สนับสนุนความร่วมมือด้านการค้าแบบพหุภาคี
แต่ต้องเป็นความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อสหรัฐฯ
อย่างเท่าเทียม ในระยะยาว เป้าหมายของสหรัฐฯ
ไม่เปลี่ยนแปลง คือ การรักษาบทบาทและอิทธิพล
ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค การสกัดกั้นการขยาย
อิทธิพลของจีน รวมทั้งรัสเซียที่จะขยายบทบาท
ในเอเชียมากขึ้น ทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ

และการสร้างเครือข่ายด้านความมั่นคงให้แข็งแกร่ง โดยสหรัฐฯ จะขยายความร่วมมือกับพันธมิตรในด้านความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น ความร่วมมือด้านไซเบอร์ การต่อต้านการแพร่กระจายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง การป้องกันขีปนาวุธ การติดตามและป้องกันเรือดำน้ำ ความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอวกาศ และความร่วมมือด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

สิ่งท้าทายที่สำคัญที่สุดของสหรัฐฯ ในการดำเนินยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก คือ อิทธิพลของจีนในภูมิภาคที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยได้รับการตอบรับที่ดีจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพราะผู้นำจีนให้ความสำคัญโดยไม่มีเงื่อนไขด้านการเมือง รวมทั้งการใช้ยุทธศาสตร์ BRI ที่ทำให้สหรัฐฯ เสียเปรียบในการแข่งขันกับจีนด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค จีนยังแสดงท่าทีในการปกป้องและขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอย่างแข็งกร้าว โดยเฉพาะในทะเลจีนใต้ ที่จีนอ้างกรรมสิทธิ์ และอธิปไตยเหนือหมู่เกาะในทะเลจีนใต้อีกด้วย ทั้งนี้ การที่สหรัฐฯ แต่งตั้งให้พลเรือเอก Harry B. Harris Jr. ผู้บัญชาการกองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นสายเหยี่ยวกรณีก้าวหาจีนในประเด็นทะเลจีนใต้ และเข้าใจในยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกเป็นอย่างดีดำรงตำแหน่ง ออท.สหรัฐฯ /แคนเบอร์รา ออสเตรเลีย เมื่อ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ก็จะเป็นสิ่งท้าทายของสหรัฐฯ เช่นกันว่าจะส่งผลดี หรือยิ่งย่วยจีนให้ตอบโต้ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐฯ มากขึ้น

นอกจากนี้ การเพิ่มศักยภาพด้านการทหาร การย้ายยุทธโภภณมาเพิ่มความเข้มแข็งในภูมิภาค โดยเฉพาะการเพิ่มกองเรือและการคงกองกำลังของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าสหรัฐฯ เป็น Pacific Power ก็อาจนำไปสู่การยั่วยุจีน และสะสมอาวุธในภูมิภาค รวมทั้งความตึงเครียดในภูมิภาค ซึ่งอาจทำให้การดำเนินยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ในด้านการทหารของสหรัฐฯ ถูกตอบโต้จากจีนด้วยการเร่งพัฒนากองเรือ หรือการแสดงอิทธิพลที่ก้าวร้าวของจีนมากขึ้น

ญี่ปุ่น

แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของญี่ปุ่น เน้น ๓ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เช่น หลักนิติธรรมและประชาธิปไตย การแสวงหาความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการรักษาสันติภาพและเสถียรภาพ โดยภายใต้

แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกนี้ ญี่ปุ่นมุ่งความสนใจไปที่อินเดียและแอฟริกา และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๗ ได้มีการยกระดับความสัมพันธ์กับอินเดียเป็น “Special Strategic and Global Partnership” ความสนใจดังกล่าวน่าจะมาจากการที่อินเดียตั้งอยู่ในตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ตรงกลางของภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังร่วมมือกับอินเดียในการผลักดัน Asia - Africa Growth Corridor (AAGC) เพื่อมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมาตรฐานสูง (Quality Infrastructure) ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือแอฟริกาเพื่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจบนพื้นฐานหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน โดยญี่ปุ่นมองว่าแอฟริกาเป็นดินแดนที่มีศักยภาพเนื่องจากมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ ๑๕ ของประชากรโลก ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ ๒๒ ของโลก มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ร้อยละ ๔.๒ (โดยเฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๕๖) และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเป็นตลาดในอนาคต ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของญี่ปุ่นเป็นการผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของมหาสมุทรอินเดียบัมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน โดยมีนัยสำคัญคือการส่งเสริมบทบาทอินเดียมหาสมุทรของอเมริกาในการสร้างดุลยภาพเพื่อคานอิทธิพลทางฝั่งตะวันตกของจีน ขณะที่ยุทธศาสตร์ทางการทหารตอนใต้ได้นำออสเตรเลียเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากมีกองทัพเรือที่มีแสนยานุภาพพอที่จะถ่วงดุลกับจีนได้

อาจกล่าวได้ว่า ญี่ปุ่น มีแนวคิดเรื่องอินโด - แปซิฟิกที่ชัดเจน มีการนำแนวคิดนี้ไปปรับและจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การต่างประเทศ โดยแนวคิดดังกล่าวสะท้อนท่าทีของญี่ปุ่นในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจที่ต้องการเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเข้ากับอินเดียและแอฟริมากมากขึ้น และด้านการเมืองโดยญี่ปุ่นจะเน้นการส่งเสริมความร่วมมือกับมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ

อินเดีย

อินเดียน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญต่อความสำเร็จของการผลักดันแนวคิดอินโด - แปซิฟิก เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาค มีขนาดเศรษฐกิจที่ขยายตัวต่อเนื่องและรวดเร็ว อินเดียมองจีนในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีทั้งผลประโยชน์และความท้าทาย และบางครั้งมีการกระทบกระทั่งกันในเรื่องพรมแดนและอธิปไตย อินเดียมีความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดียผ่านการสร้างท่าเรือและท่าอากาศยานจีน

ในประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ อาทิ บังกลาเทศ ศรีลังกา มัลดีฟส์ และปากีสถาน ภายใต้แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) ซึ่งอินเดียมองว่าส่งผลกระทบต่อการเมืองและความมั่นคงของอินเดียโดยตรง นอกจากนี้ ในความพยายามเพื่อสะท้อนความสำคัญของอินเดียที่เป็นพันธมิตรด้านยุทธศาสตร์ กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้เปลี่ยนชื่อกองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิกจากเดิมที่มีชื่อว่า Pacific Command เป็น Indo - Pacific Command เพื่อเน้นบทบาทของอินเดียในการต้านทานอำนาจอิทธิพลด้านเศรษฐกิจและการทหารของจีนในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกนี้ ทำให้แนวคิดอินโด - แปซิฟิกจะเป็นอีกหนึ่งมุมมองเชิงยุทธศาสตร์ที่อินเดียน่าจะใช้ต่อไป ลักษณะสำคัญของแนวคิดอินโด - แปซิฟิกในทัศนะของอินเดียนั้น เป็นแนวคิดว่าด้วยเอเชีย (Asia Plus) กล่าวคือการให้ความสำคัญกับภาคพื้นสมุทรของเอเชียและแอฟริกา และการเชื่อมโยงมหาสมุทรแปซิฟิกสู่มหาสมุทรอินเดียไปจนถึงแอฟริกา ซึ่งในยุทธศาสตร์ดังกล่าวอินเดียให้ความสำคัญอย่างมากกับมหาสมุทรอินเดียในฐานะจุดเชื่อมโยงทวีปต่าง ๆ อีกทั้ง อินโด - แปซิฟิกเป็นพื้นที่ที่ทำให้อินเดียอยู่ในสถานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันในฐานมหาอำนาจแห่งเอเชียกับมหาอำนาจอื่น ๆ ที่ทั้งสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย รวมถึงจีนต้องสานสัมพันธ์เพื่อวางยุทธศาสตร์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นนโยบายยุทธศาสตร์ทางทะเลของอินเดียที่มุ่งขยายขอบเขตอิทธิพล เพื่อความร่วมมือกับนานาชาติในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่พึงประสงค์อีกด้วย

ทั้งนี้อินเดียจึงได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกขึ้น เพื่อผนวกนโยบายสู่การเป็นมหาอำนาจทางทะเล มีลักษณะเป็นการบูรณาการกลยุทธ์ที่หลากหลายผ่าน ๓ รูปแบบที่สำคัญคือ ๑) ใช้ช่องทางกฎหมายและข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยเส้นทางทะเล อินเดียแสดงบทบาทที่สำคัญในการผลักดันการใช้ United Nations Convention on Law of the Sea (UNCLOS) รวมถึงหลักการเสรีภาพ ในการเดินเรือในน่านน้ำสากล และการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยการเจรจา ๒) ใช้ความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศคู่เจรจาเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ๓) ใช้ความร่วมมือพหุภาคีและองค์กรระหว่างภูมิภาคเพื่อความร่วมมือทางการทหารและการเมือง (ยุทธศาสตร์สองมหาสมุทร Two - Ocean Strategy: India and the Indo-Pacific)

ที่มา : Scroll.in

ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียได้เผยแพร่ Foreign Policy White Paper 2017 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐ เป็นครั้งแรกในรอบ ๑๔ ปี ซึ่งเป็นเอกสารที่กำหนดทิศทาง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของออสเตรเลียใน ๑๐ ปีข้างหน้า ที่มุ่งให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก โดยเอกสารดังกล่าวระบุถึงการเพิ่มบทบาท และความรับผิดชอบของออสเตรเลียในภูมิภาคนี้ เป้าหมายสำคัญคือ การส่งเสริมความมั่นคง เปิดกว้าง และความเจริญรุ่งเรือง รวมทั้งกล่าวถึงสภาวะความเสี่ยงด้านความมั่นคงในทะเลจีนใต้จากบทบาทของจีนด้วย

สรุปทวิภาคีนโยบายต่างประเทศของออสเตรเลียประจำปี พ.ศ.๒๕๖๐ รวมกับสรุปทวิภาคีกระทรวงกลาโหมประจำปี พ.ศ.๒๕๕๙ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าออสเตรเลียมีมุมมองต่ออนาคตของตนอย่างไร สรุปทวิภาคีประจำปี พ.ศ.๒๕๖๐ เน้นไปที่การสร้าง “รากฐานสู่ความสำเร็จ” ความสามารถภายใน ความสามารถทางการทูต ทางกลาโหม และประชาชนในชาติที่เข้มแข็ง รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในต่างประเทศเพื่อส่งเสริมโลกให้นั่นคงและเจริญรุ่งเรือง

รายงานฉบับดังกล่าวคาดแผนผังกรอบการทำงานสำหรับโอกาสเพื่อ “ส่งเสริมภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกที่เปิดกว้าง ครอบคลุม และมีความรุ่งเรือง ซึ่งทุกประเทศเคารพสิทธิของกันและกัน” นอกจากนี้ยังยืนยันอีกครั้งว่า การเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญของอนาคตของออสเตรเลีย รายงานระบุว่าหากไร้การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ ดุลอำนาจอาจเปลี่ยนแปลงไปและออสเตรเลียจะบรรลุระดับความมั่นคงและเสถียรภาพที่ต้องการได้ยากขึ้น

ในเอกสารยังกล่าวว่า กองบัญชาการสหรัฐฯ ภาคพื้นอินโดแปซิฟิกเป็นสัญลักษณ์อันทรงพลังซึ่งแสดงถึงสิ่งที่นายไมค์ เพนซ์ รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ กล่าวในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๑ ว่า “ข้อความของเรากล่าวได้ง่าย ๆ นั่นคือ ความมุ่งมั่นของสหรัฐฯ ที่มีต่ออินโดแปซิฟิกมีความแน่วแน่และยั่งยืน” จากการชี้วัดบางประการระบุว่า ขณะนี้จีนมีกำลังผลิตมากกว่าสหรัฐฯ ส่วนอินเดียมีเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วที่สุดในโลก อินโดนีเซียตั้งเป้าขึ้นเป็น ๕ อันดับสูงสุดของมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลกภายใน พ.ศ.๒๕๗๓ หลายประเทศไม่ว่าจะเป็นจีน ญี่ปุ่น อินเดีย และประเทศอื่น ๆ กำลังสร้างกองกำลังทหารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ กองกำลังเหล่านั้นเข้าประจำอยู่ในสถาปัตยกรรมระดับโลกเพื่อให้เทียบเคียงกับอำนาจทางเศรษฐกิจของตน การแข่งขันที่บริเวณพรมแดนทางทะเลและทางบก น่านน้ำและน่านฟ้า และทั่วพื้นที่การบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคมีความรุนแรงมากขึ้น ความสงบเรียบร้อยระหว่างประเทศที่สร้างขึ้นตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ กำลังถูกท้าทาย

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ค่านิยมของออสเตรเลียมีความยั่งยืน ออสเตรเลียเป็นหนึ่งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่เก่าแก่ที่สุด และประสบความสำเร็จมากที่สุดในสังคมพหุวัฒนธรรมในโลก ความมุ่งมั่นที่มีต่อค่านิยมเหล่านั้นและสถาบันที่ยึดถือค่านิยมเช่นนี้ทำให้ออสเตรเลียมีทั้งความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือ

ออสเตรเลียพยายามสร้างภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกโดยปราศจากการบีบบังคับ ซึ่งมีโอกาสมากมายสำหรับทุกคน รวมทั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม จากค่านิยมเหล่านี้ออสเตรเลียได้เพิ่มโครงการในระยะยาวที่ปฏิบัติได้จริงกับพันธมิตรระดับภูมิภาค โครงการริเริ่มโครงการใหม่ของออสเตรเลียเหล่านี้ อ้างอิงจากการมีส่วนร่วมในภูมิภาคใกล้เคียงเป็นเวลาหลายทศวรรษ ซึ่งครอบคลุมหลายพื้นที่ ตั้งแต่

เรือลาดตระเวน โครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงการเจรจาเชิงกลยุทธ์ กีฬา การศึกษา และ ไซเบอร์ โครงการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความร่วมมือผ่านหลายช่องทาง อันประกอบไปด้วย ภาควิภาคี ภาครัฐภาคี ภาครัฐบาล ภาคเอกชน และชุมชนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

รัฐบาลออสเตรเลียตระหนักถึงอำนาจทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นของอินเดียมานานแล้ว และล่าสุดได้เผยแพร่พิมพ์เขียวเพื่อปรับเปลี่ยนการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ภาควิภาคี อินเดียและออสเตรเลียจัดการประชุมต่างประเทศและกลาโหมแบบ ๒+๒ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการเจรจาทางทะเลและการให้คำปรึกษาด้านความมั่นคงอื่น ๆ ออสเตรเลียได้สร้างการเจรจากับอินเดีย สหรัฐฯ และญี่ปุ่นที่กำลังกลายเป็นส่วนสำคัญของการทูตในภูมิภาคของออสเตรเลีย ใน พ.ศ.๒๕๖๒ กิจกรรมทางทะเลที่สำคัญประจำปีของออสเตรเลีย นั่นคือ โครงการกระชับความสัมพันธ์ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก มุ่งเน้นไปที่มหาสมุทรอินเดีย โครงการกระชับความสัมพันธ์ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกเป็นกิจกรรมการบริการร่วมที่ส่งเสริมความสำคัญด้านกลาโหมของออสเตรเลีย รวมถึงการสนับสนุนสถาบันยุทธกรรมในระดับภูมิภาค เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลกับพันธมิตรระดับภูมิภาค

นับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในสงครามเกาหลีและหลังจากนั้นทำให้ออสเตรเลียมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับเกาหลีใต้ ออสเตรเลียให้การสนับสนุนทางการทูตและทางวัตถุอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดการภัยคุกคามอันเกิดจากการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และระบบยิงอาวุธของเกาหลีเหนือ การรับรองถึงความมั่นคงและความปลอดภัยในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคงเป็นเป้าหมายหลักในยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของออสเตรเลีย

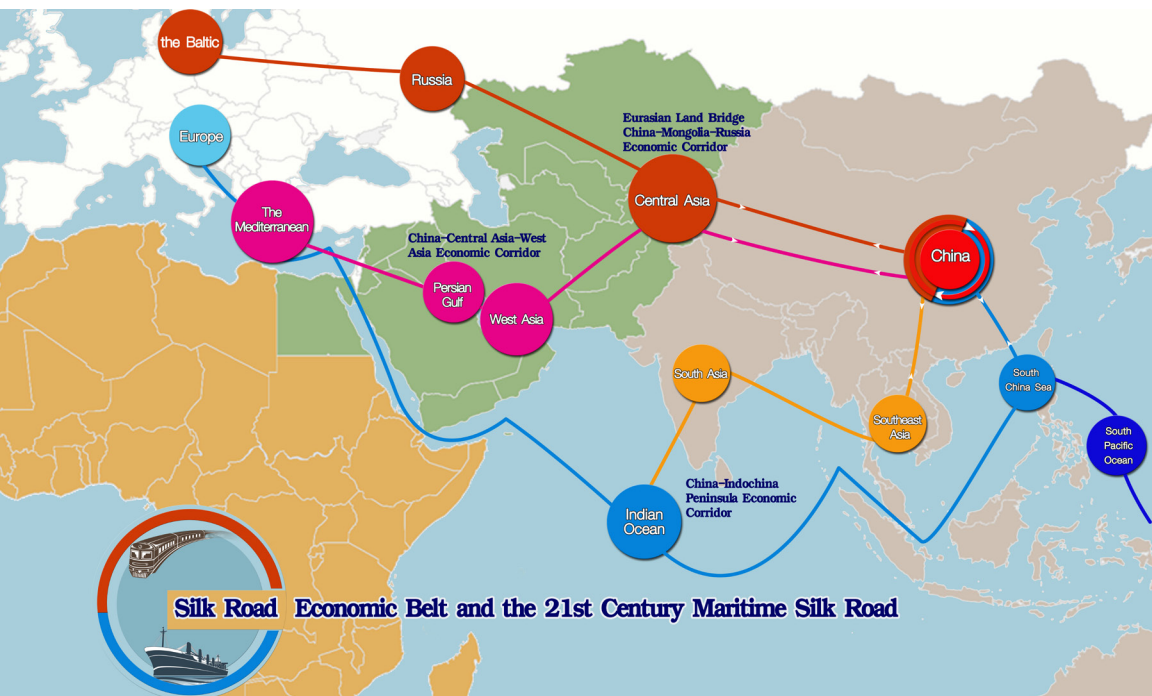
ค่อนข้างชัดเจนว่าบทบาทของจีนจะเป็นปัจจัยหลักของความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก และจะกำหนดรูปแบบยุทธศาสตร์ในอนาคตของภูมิภาคนี้ ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีของออสเตรเลียกับจีนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของออสเตรเลีย

แม้จะมีมุมมองที่แตกต่างกันในบางประเด็น แต่ออสเตรเลียก็มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับโอกาสและความท้าทาย โดยพยายามร่วมมือกับจีนในการริเริ่มต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการเคารพตามกฎระเบียบและเสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาค ออสเตรเลียมีความสนใจหลักในความสัมพันธ์ด้านกลาโหมเชิงบวกกับจีน ซึ่งช่วยเพิ่มความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความโปร่งใส และสร้างความไว้วางใจ ในการนี้ จีน ตลอดจนพันธมิตรอื่น ๆ ได้เข้าร่วมการฝึกซ้อมทางทหารกับออสเตรเลียทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

จีน

ในยุคคลงการที่ ๒๑ ทวีปเอเชียกำลังผงาดสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกแห่งใหม่ โดยมีจีนเป็นพี่ใหญ่และเป็นคู่ต่อกรกับอเมริกา อดีตหัวหน้าที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก เมื่ออเมริกาจะรายล้อมด้วยพันธมิตรทั้งทางเศรษฐศาสตร์และการทหาร จีนก็มีพันธมิตรด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นรัสเซีย เกาหลีเหนือ อิหร่าน หรือประเทศโลกที่สองอีกหลายชาติ แต่ก็ดูเหมือนว่า หลายครั้งหลายหนมือที่จับกันยังไม่แน่นแฟ้นพอที่จะต่อกรกับความเหนียวแน่นของกลุ่มเพื่อนอเมริกา จีนจึงประกาศนโยบาย The Belt and Road Initiative (BRI) หรือ The Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road เส้นทางสายไหมในศตวรรษที่ ๒๑ หรือที่รู้จักกันในนาม One Belt One Road

One Belt One Road เกิดขึ้นในปี ค.ศ.๒๐๑๓ (พ.ศ.๒๕๕๖) โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ผู้นำสูงสุดแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผู้เสนอโครงการดังกล่าวผ่าน ๓ แผนงาน

คือ แผนงานที่หนึ่ง แผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระหว่างประเทศ การจัดสรรแหล่งเงินทุน โดยเฉพาะการจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย และกองทุนเส้นทางสายไหม ส่วนแผนที่สอง เป็นแผนการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และแผนสุดท้าย แผนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

One Belt One Road ของจีนรุกคืบอย่างรวดเร็วทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะงานทางด้านวัฒนธรรมผ่านสถาบันขงจื้อ ภายใต้โครงการเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road Confucius Institute) เน้นการเผยแพร่ภาษาจีนกลางให้มิตรประเทศ

กล่าวโดยสรุป โครงการที่จีนพยายามจะรื้อฟื้นเส้นทางสายไหมที่มีจีนเป็นศูนย์กลางขึ้นมาอีกครั้งนั้น ประกอบไปด้วย เส้นทางสายไหมทางบก (Belt) เชื่อมจีนเข้ากับ เอเชียกลาง รัสเซีย ยุโรป และเส้นทางสายไหมทางทะเล (Road) ลากยาว ตั้งแต่เกาหลี ญี่ปุ่น อาเซียน อินเดีย ปากีสถาน ไปจบที่ตุรกี ซึ่งถ้าจีนทำสำเร็จจะสามารถขยายอิทธิพลของตัวเองไปได้เกินครึ่งโลกผ่านการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ใน ๖๐ ประเทศที่เส้นทางนี้พาดผ่าน

ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล นำเสนอบทวิเคราะห์ท่าทีของจีนต่อความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก (Indo - Pacific Outlook) และการเจรจาการค้าในข้อตกลงการค้าเสรี หรือ RCEP ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๓๔ ในระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มิ.ย.๖๒ ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. สำหรับท่าทีของจีนต่อความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก (Indo - Pacific Outlook) เนื่องจากอาเซียนมีที่ตั้งอยู่ในจุดศูนย์กลางของอินโด - แปซิฟิก และกลายเป็นเวทีประลองกำลังระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

๒. ส่วนท่าทีของจีนต่อการเจรจาการค้าในข้อตกลงการค้าเสรี หรือ RCEP อันสืบเนื่องมาจากการที่สหรัฐฯ ประกาศสงครามการค้ากับจีนในเดือน ก.ค.๖๑ เป็นผลให้จีนได้รับผลกระทบอย่างหนัก ในขณะที่ญี่ปุ่นเองก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักไม่น้อยไปกว่าจีน จึงทำให้จีนกับญี่ปุ่นต้องหันหน้ามาให้ความร่วมมือต่อกันเพื่อไปลงทุนในประเทศที่ ๓ ในขณะที่การปิดล้อมการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนโดยสหรัฐฯ โดยเฉพาะการที่สหรัฐฯ

ยกระดับกองเรือที่ ๗ “เอเชีย - แปซิฟิก” ซึ่งประกอบไปด้วยเรือรบ ๗๐ ลำ เครื่องบินรบ ๓๐๐ ลำ ทหารอากาศ และทหารเรือมากกว่า ๔๐,๐๐๐ นาย ให้กลายเป็นกองเรือที่ ๗ “อินโด - แปซิฟิก” ดังนั้น อาเซียนและประเทศคู่เจรจาหลักอีก ๖ ประเทศ จึงต้องการที่จะมีข้อตกลงทางการค้าเสรีเพื่อแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมว่าทั้งประเทศสมาชิก อาเซียน ๑๐ ประเทศ และคู่เจรจาหลักคือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย ยังคงสนับสนุนการค้าเสรีและการสร้างความเป็นธรรมในระดับโลก

สำหรับมุมมองของจีนจากรายงานการสัมมนาเวทีคลังปัญญาด้านยุทธศาสตร์ไทย - จีน ณ มหาวิทยาลัยนานาชาติ มณฑลเจียงซู สาธารณรัฐประชาชนจีน ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ มีประเด็นที่สำคัญคือ จีนมองว่าสหรัฐฯ กำหนดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกขึ้นมานั้น เพื่อรับมือกับการเติบโตของจีน โดยมีเป้าหมายต้องการปิดล้อมจีน โดยแนวคิดนี้จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ ๓ ชั้น ได้แก่ **ชั้นแรก** คือ Strategic Regrouping การจัดกลุ่มใหม่ทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาค **ชั้นที่สอง** คือ Strategic Realignment การผูกมิตรใหม่ระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และ**ชั้นที่สาม** คือ Strategic Redirecting การกำหนดทิศทางใหม่ทางยุทธศาสตร์ของแต่ละประเทศ ขณะนี้สหรัฐฯ ได้ดำเนินการในชั้นแรกด้วยการจัดกลุ่มประเทศทางยุทธศาสตร์ คือ สหรัฐฯ

“

จีนมองว่าสหรัฐฯ กำหนดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกขึ้นมานั้น เพื่อรับมือกับการเติบโตของจีน โดยมีเป้าหมายต้องการปิดล้อมจีน

”

ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย กำลังเข้าสู่ขั้นที่สอง สร้างการผูกมิตรใหม่ ซึ่งมีเพียงสหรัฐฯ และญี่ปุ่นที่กระตือรือร้นในเวลานี้

จีนมองว่ายุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการกำหนดโครงสร้าง ความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียในอนาคต ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างจีน กับสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงร่วมกันทั่วภูมิภาค อย่างไรก็ตาม หากสหรัฐฯ ดำเนินยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกอย่างไม่โปร่งใสหรือไม่ให้จีนมีส่วนร่วม จีนจะไม่ยอมรับและจะสู้ถึงที่สุด โดยจีนได้คาดการณ์ถึงผลที่จะตามมาจากการดำเนิน ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกไว้ ๒ กรณี คือ ๑) กรณีที่เลวร้ายที่สุด จะเกิดความแตกแยก ทางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียได้คือ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และบางประเทศ ในอาเซียน จะจับกลุ่มสร้างพันธมิตรใหม่กันขึ้นมา กลายเป็นนาโต้แห่งเอเชีย ซึ่งจะทำให้ องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ซึ่งนำโดยจีนและรัสเซียจะเน้นบทบาททางการทหารมากขึ้น ส่วนอินเดียนั้นจะไม่เข้าข้างใครง่ายเกินไป นี่เป็นกรณีที่จีนไม่ต้องการเห็น เพราะจะทำให้ เกิดความแตกแยกในภูมิภาคและอาจจะนำเข้าสู่ยุคสงครามเย็นใหม่ ๒) คือกรณีที่แม้ จะไม่เกิดความแตกแยกทางยุทธศาสตร์ความมั่นคง แต่อาจจะเกิดความแตกแยก ทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ไม่มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น

อาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๓๔ เมื่อวันที่ ๒๒ - ๒๓ มิ.ย.๖๒ ที่ผ่านมาที่กรุงเทพฯ ซึ่งมีประเทศไทยทำหน้าที่เป็นประธานอาเซียนจัดการประชุม ภายใต้แนวคิดหลัก “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” (Advancing Partnership for Sustainability) ซึ่งผู้นำ ๑๐ ขาติสมาชิกอาเซียนได้ให้การรับรองเอกสาร “มุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด - แปซิฟิก” (ASEAN Outlook on the Indo - Pacific) โดยวัตถุประสงค์ของเอกสารดังกล่าว เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดความร่วมมือ เสริมสร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคง ความท้าทายที่ต้องเผชิญร่วมกัน สร้างโครงสร้างภูมิภาคที่ยืดหยุ่นกติกา เสริมสร้างความเชื่อมั่น ไว้วางใจต่อกัน ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้ใกล้ชิดกว่าเดิม เสริมสร้างประชาคมอาเซียนด้วยกลไกที่อาเซียนเป็นแกนนำ เช่น การเชื่อมโยงมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ความร่วมมือทางทะเล การเชื่อมโยงกันและกัน มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางของสหประชาชาติ (SDGs) และความร่วมมืออื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย โดยยึดหลักความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) เปิดเผยโปรงใส รวมทุกประเทศเข้ามายึดหลักธรรมาภิบาล เคารพอธิปไตย ไม่แทรกแซงกิจการภายใน ยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติและสนธิสัญญาต่าง ๆ ยึดมั่นกฎบัตรอาเซียน ข้อตกลงต่าง ๆ ของอาเซียน สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC)

ที่มา : Asean Watch

สาระสำคัญของมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิด อินโด - แปซิฟิก ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่

๑. ความร่วมมือทางทะเล (Maritime Cooperation) เพื่อเป็นการยืนยันจุดยืนของอาเซียนในเรื่องการกำหนดให้มหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างและปลอดภัยสำหรับทุกฝ่ายที่จะเข้ามาแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน โดยการเคารพการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UN Convention on the Law of the Sea: UNCLOS) และปฏิบัติตามประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) ซึ่งแน่นอนว่าเป็นการปรามและป้องกันการเกิดปัญหาข้อพิพาทกับมหาอำนาจที่ขยายอิทธิพลในพื้นที่

๒. เชื่อมโยงความเชื่อมโยงต่าง ๆ (Connecting the Connectivity) เนื่องจากมหาอำนาจไม่ว่าจะเป็นจีน ญี่ปุ่น สหรัฐฯ อินเดีย ฯลฯ ที่ต้องการเชื่อมโยงการค้าการลงทุนในพื้นที่ต่างก็มีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องการเชื่อมโยงภูมิภาค และเมื่ออาเซียนตั้งอยู่ในจุดศูนย์กลาง อาเซียนยินดีที่จะเชื่อมกับทุกฝ่ายบนเงื่อนไขที่ว่า ความเชื่อมโยงทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเส้นทางการเดินเรือ สายการบิน ถนน ราง ท่อก๊าซ ระบบโทรคมนาคม และกฎระเบียบ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าต่าง ๆ อาเซียนยืนยันที่จะให้ทุกฝ่ายต้องสร้างโครงการที่สอดคล้องกับแผนแม่บทความเชื่อมโยงอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) ซึ่งนี่คือผลงานของไทยที่วางไว้ตั้งแต่การประชุมอาเซียนที่ไทยเป็นเจ้าภาพในรอบที่แล้วในปี ๒๐๐๘ - ๒๐๐๙

๓. อาเซียนเน้นย้ำเรื่องการพัฒนอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนปี ๒๐๓๐ (Sustainable Development Goals: SDG 2030) ของสหประชาชาติ

๔. ความร่วมมือในมิติอื่น ๆ ซึ่งเน้นย้ำอย่างยิ่งถึงกรอบการเจรจา RCEP: Regional Comprehensive Economic Partnership

ในการประชุมดังกล่าว อธิบดีกรมอาเซียน นายสุริยา จินดาวงษ์ กล่าวไว้ว่า “เอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด - แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo - Pacific: AOIP) จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของความเป็นรูปธรรมนี้ แกนกลางอาเซียนในโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคที่เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดนี้ ไม่ใช่

ประเทศมหาอำนาจเสนออะไรมาอาเซียนจะต้องมีท่าทีตอบรับเสมอไป หากแต่อาเซียนได้คิดมานานแล้ว เพื่อพัฒนามุมมองที่ตั้งบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของอาเซียน ปัจจุบันเริ่มมีความเชื่อมโยงมากขึ้นระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก โดยเราจะใช้กลไกที่มีอยู่แล้วพัฒนาความร่วมมือให้เกิดผลประโยชน์ให้มากขึ้น”

“เอกสารฉบับนี้ไม่ใช่ยุทธศาสตร์ แต่เป็นมากกว่ามุมมอง (Outlook) โดยได้สะท้อนความเป็น ASEAN Vista หรือวิทัศน์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นทัศนะของอาเซียน ที่มีความยืดหยุ่นและปรับตามพัฒนาการใหม่ ๆ ในภูมิภาค”

โดยรวมแล้ว AOIP เป็นเพียงก้าวแรกของการประกาศแนวทางเป็นกลางและจุดยืนของอาเซียนที่มีต่อภูมิภาค “อินโด - แปซิฟิก” เท่านั้น ไม่ใช่การสร้างกรอบความร่วมมือใหม่แต่อย่างใด โดยมีกรอบใหญ่คือแนวคิด ASEAN Centrality ซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดออกไปได้อีกหลายทางในอนาคต

อาเซียนบอกในแถลงการณ์ว่า นี่ไม่ใช่การสร้างกรอบความร่วมมือใหม่ กรอบความร่วมมือเดิมต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่และดำเนินต่อไป นี่เป็นเพียงก้าวแรกของการประกาศแนวคิดและจุดยืนร่วมกันของอาเซียนเกี่ยวกับภูมิภาค “อินโด - แปซิฟิก” เป็นการวางบทบาทตนในเกมภูมิรัฐศาสตร์โลกระหว่างจีนและสหรัฐฯ ท่ามกลางความร้อนระอุของสงครามการค้า

นักวิเคราะห์หลายคนมองว่า ทัศนะอาเซียนว่าด้วยอินโด - แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo - Pacific: AOIP) ที่แถลงออกมามีเนื้อหาไม่ชัดเจน ไม่เหมือน FOIP ของสหรัฐฯ ที่มีใจความชัดเจนว่าเป็นการปิดล้อมจีน และไม่เหมือน Belt and Road ที่ชัดเจนว่า จีนจะรุกออกไปลงทุนกับโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทั่วภูมิภาค

แต่จริง ๆ แล้ว ความชัดเจนของ AOIP อยู่ที่การประกาศแนวทางไม่เลือกข้างและการประกาศแนวคิด ASEAN Centrality รวมทั้งต้องการขยายภาพการมองภูมิภาคให้กว้างขึ้น เพื่อเปิดให้มหาอำนาจต่าง ๆ เข้ามาคานและถ่วงดุลอำนาจระหว่างกันเพื่อประโยชน์ของอาเซียนเอง ดังนั้น AOIP จึงเป็นจุดเริ่มต้นของเกมการเล่นตัวในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของอาเซียน ท่ามกลางการแข่งขันระหว่างสองยักษ์ใหญ่อายิงเงินและสหรัฐฯ ในเวทีภูมิรัฐศาสตร์โลก

นักวิชาการจาก Lee Kuan Yew School of Public Policy, National University of Singapore ได้อธิบายถึงปัญหาด้านผลประโยชน์ที่ภูมิภาคจะได้รับในบทความ

เรื่อง “The Quad Reconvenes: Implications for the Indo - Pacific Region” ไว้อย่างน่าสนใจว่า ขณะที่โครงการ Belt and Road Initiative (BRI) เสนอทุ่มงบประมาณมหาศาลในการวางโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเชื่อมเส้นทางการค้าระหว่างทวีปยุโรปกับเอเชีย อันจะสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่เอเชียอย่างมหาศาลนั้น กลับเต็มไปด้วยความกังวลว่าจีนจะมีเป้าหมายทางการเมือง กลุ่มประเทศ Quad จึงผลักดันยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประเทศในภูมิภาคมีทางเลือกอื่นนอกจากจีน การเข้ามาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคเพื่อแข่งขันกับ BRI นั้นจึงเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับกลุ่ม Quad นอกจากนี้มุมมองของประเทศในภูมิภาคที่จะได้รับประโยชน์จากยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกยังเต็มไปด้วยคำถามและความกังวล เนื่องจากรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ มีความไม่แน่นอนสูงและคาดการณ์ได้ยาก ไม่มีหลักประกันว่าสหรัฐฯ จะสนับสนุนยุทธศาสตร์นี้อย่างจริงจังเพียงใด เห็นได้จากที่ทรัมป์เคยประกาศถอนตัวออกจากข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans - Pacific Partnership - TPP) ดังนั้น ทิศทางความร่วมมือของยุทธศาสตร์นี้จึงไม่มีความแน่นอน

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าในยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกไม่ได้มีเฉพาะมิติการคานอำนาจเท่านั้น มุมมองจากประเทศที่อยู่กึ่งกลางของยุทธศาสตร์ฯ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งกับสหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเช่นกัน เนื่องจากการเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก หรือโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) ของจีน ไม่ได้หมายความว่า เป็นการเลือกข้างมหาอำนาจฝ่ายใดเสมอไป ที่จริงแล้วหลายประเทศในภูมิภาคนี้ไม่ได้มีทางเลือกมากนักในการจัดการความสัมพันธ์กับมหาอำนาจข้างต่าง ๆ เพราะยังต้องรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การวางโครงสร้างพื้นฐาน หรือการสนับสนุนทางการเงิน ประเทศในภูมิภาคนี้จึงจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์กับมหาอำนาจทุกฝ่ายไว้ ตราบใดที่ยังมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ผลกระทบต่อความมั่นคงในทะเลจีนใต้

ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่มีโอกาสจะเกิดในทะเลจีนใต้มีสาเหตุจากทั้งสองประเทศมีความต้องการในการรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติของตนเอง โดยจีนต้องการกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะพาราเซลและสแปรตลีในทะเลจีนใต้ เพื่อขยายอิทธิพล

ที่มา : Consultancy.asia

ทางทะเลตามยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI) ในภูมิภาคมหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งจีนกำหนดให้ทะเลจีนใต้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง BRI ทางทะเล โดยทะเลจีนใต้ยังเป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ของจีนในแง่ที่เป็นฐานของการป้องกันตนเอง เป็นเส้นทางการลำเลียงทรัพยากรและพลังงาน รวมทั้งเป็นพื้นที่การขยายอิทธิพลทางทะเลของจีนเพื่อผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ในลักษณะการทำให้ทะเลจีนใต้เป็นเขตอิทธิพลของจีน โดยไม่ต้องการให้สหรัฐฯ และพันธมิตรเข้ามายุ่งเกี่ยวในเขตอิทธิพลของตน ในขณะที่สหรัฐฯ ถือว่าทะเลจีนใต้เป็นเขตอิทธิพลของตนเช่นกัน เนื่องจากกองทัพเรือภาคพื้นเอเชีย - แปซิฟิกของสหรัฐฯ (ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกองบัญชาการภาคพื้นอินโด - แปซิฟิก มีอาณาเขตความรับผิดชอบครอบคลุมทั้งมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย) และทะเลจีนใต้ก็เป็นเส้นทางการเดินทางและเคลื่อนย้ายกำลังทางเรือที่สำคัญไปยังฐานทัพต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย ดังนั้น การที่จีนประกาศอ้างกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะแนวปะการัง และเขตหินต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ รวมทั้งการอ้างกรรมสิทธิ์ในประเด็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ๒๐๐ ไมล์ทะเล จึงเป็นการท้าทายสหรัฐฯ ซึ่งเป็นมหาอำนาจเดิมที่มีอิทธิพลอยู่ในทะเลจีนใต้และภาคพื้นเอเชีย - แปซิฟิก

“

การดำเนินนโยบาย
ของสหรัฐฯ ต่อจีน กลับเป็นผลดี
ต่ออาเซียนสำหรับการใช้การ
สร้างดุลแห่งอำนาจ (Balance
of Power) และสร้างอำนาจ
ต่อรองเพื่อกดดันให้จีนยอม
เจรจาการจัดทำแนวปฏิบัติใน
ทะเลจีนใต้ (Code of Conduct
- COC)

”

สถานการณ์ดังกล่าวจึงกลายเป็นการแข่งขัน
อิทธิพลของสองประเทศมหาอำนาจ โดยสหรัฐฯ
ได้ประกาศยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก โดยมี
วัตถุประสงค์สำคัญคือ การคานอำนาจและปิดล้อมจีน
โดยอาศัยระบบพันธมิตรในภูมิภาค ได้แก่ ความสัมพันธ์
ที่ใกล้ชิดระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย
โดยฝ่ายสหรัฐฯ พยายามชักจูงและโน้มน้าวอินเดีย
ซึ่งเป็นคู่แข่งอิทธิพลของจีน ซึ่งได้รับผลกระทบ
ทางลบจากการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทร
อินเดียและเอเชียใต้ให้เข้าร่วมเป็น พันมิตรสหาย
หรือกลุ่ม QUAD อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ยังคงมี
บทบาทหลักในการต่อต้าน และคานอิทธิพลจีน
ในทะเลจีนใต้ โดยการใช้ปฏิบัติการการรักษา
เสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation
Operation - FONOPs) ในทะเลจีนใต้ขึ้นจนถึง
สิทธิเสรีภาพการเดินเรือในทะเลจีนใต้เพื่อแสดง
ให้เห็นว่าสหรัฐฯ ไม่ยอมรับการอ้างกรรมสิทธิ์
ในทะเลจีนใต้ของจีน ซึ่งนำไปสู่การกระทบกระทั่ง
กันหลายครั้งในปี พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ การดำเนิน
นโยบายของสหรัฐฯ ต่อจีนดังกล่าวกลับเป็นผลดี
ต่ออาเซียนสำหรับการใช้การสร้างดุลแห่งอำนาจ
(Balance of Power) และสร้างอำนาจต่อรอง
เพื่อกดดันให้จีนยอมเจรจาจัดทำแนวปฏิบัติ
ในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct - COC)
เนื่องจากที่ผ่านมา จีนได้สร้างความแตกแยก
ในอาเซียนในประเด็นข้อพิพาทในทะเลจีนใต้
โดยการใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจในลาวและกัมพูชา

ทำให้ทั้งสองประเทศเข้าข้างกันในเรื่องความขัดแย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ในดินแดนทะเลจีนใต้ ทำให้อาเซียนไม่มีพลัง ดังนั้นบทบาทของสหรัฐฯ ดังกล่าวในประเด็นทะเลจีนใต้จึงมีประโยชน์ต่ออาเซียน และทำให้บทบาทของอาเซียนในฐานะแกนกลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค (ASEAN Centrality) กลับมามีพลังอีกครั้งและทำให้การเจรจาจัดทำ COC ระหว่างอาเซียนกับจีนสามารถดำเนินต่อไปได้

บทบาทของไทย

ไทยในฐานะประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒ ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้มีเอกสาร ASEAN Outlook on The Indo - Pacific ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๓๔ นอกจากนี้ ไทยยังมีบทบาทสำคัญในภูมิภาค เช่น การเยือนสหรัฐฯ ของนายกรัฐมนตรี ๒ ครั้ง ระหว่างปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ ซึ่งไทยมีความสำคัญในสายตาของสหรัฐฯ และได้รับการยอมรับในเรื่องบทบาทของการเป็นคนกลางที่สามารถชักนำให้ประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาทะเลจีนใต้อย่างสันติ ไทยเป็นมิตรทั้งกับจีนและสหรัฐฯ และมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการทูต จีนและสหรัฐฯ ต่างก็มีผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ ประกอบกับจีนและสหรัฐฯ ต่างมองว่าไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาค แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคือ ไทยควรใช้ความเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญนี้ ดำเนินการทางการทูตแบบสมดุลไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และแสดงบทบาทสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้โดยสันติวิธี บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาเซียนเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจากับจีนเพื่อให้การจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct - COC) ประสบความสำเร็จและมีผลผูกมัดทางกฎหมายระหว่างประเทศ

อนึ่ง เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเด็นทะเลจีนใต้ เพื่อเป็นกลไกในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ (DOC) รวมทั้ง การเจรจาจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) และโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งไทยสามารถจะเป็นผู้ประสานงานในเวทีพหุภาคีที่ดีได้ และรวมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ปี ค.ศ.1982

การดำเนินนโยบายของไทยต่อจีนในประเด็นทะเลจีนใต้อาจต้องใช้วิธีการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเข้าร่วมด้วยเพื่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนในกรอบอาเซียน + จีน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเขตการค้าเสรีอาเซียนกับจีนที่สมบูรณ์ อันจะเป็นการผูกพันอาเซียนและจีนไว้ด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งน่าจะทำให้ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับสมาชิกอาเซียนที่อ้างกรรมสิทธิ์ลดความรุนแรงหรือความตึงเครียดลง โดยทั้งสองฝ่ายอาจมีท่าทีผ่อนปรนกันมากขึ้นและหันหน้าเข้าหากันในการแก้ไขปัญหา เพราะมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน (Economic Interdependence)

ในด้านความมั่นคง ไทยกับอาเซียนต้องมีความร่วมมือกันใกล้ชิดมากขึ้นในด้านความมั่นคงโดยเน้นทั้งด้านการทูตและการทหาร ไทยกับอาเซียนจะต้องกระชับความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ตามแผนปฏิบัติการความร่วมมือประชาคมความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน (Action Plans of Political and Security Community) โดยมีท่าทีร่วมกันการส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสมาชิกอาเซียนและไทยอาจต้องหารือและวางแนวทางร่วมกันที่เป็นเอกภาพในการยกระดับการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือในทางปฏิบัติและเสริมสร้างขีดความสามารถในการร่วมกันรับมือกับภัยคุกคามที่จะมีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยยืนยันการไกล่เกลี่ยการทูตฝ่ายทหารในกรอบพหุภาคี ได้แก่ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defense Minister's Meeting - ADMM) ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้อาเซียนมีอำนาจต่อรองกับจีนและประเทศคู่เจรจาที่เป็นประเทศมหาอำนาจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มเติมจากกลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้ว คือ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF) ซึ่งเป็นแนวทางของ Preventive Diplomacy ซึ่งอาเซียนและไทยได้วางแนวทางไว้แล้ว

ในกรณีที่มีท่าทีที่แข็งกร้าวกับอาเซียนมากขึ้นและยืนยันการอ้างกรรมสิทธิ์ของตนในทะเลจีนใต้โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ร่วมอ้างกรรมสิทธิ์ ไทยและอาเซียนอาจต้องใช้ยุทธศาสตร์ร่วมมือในการสร้างดุลอำนาจกับจีนให้มากขึ้น เช่น ความร่วมมือทางการทูตและความมั่นคงกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย เพื่อสร้างแรงกดดันให้จีนยอมให้มีการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ทั้งนี้ ในด้านความสัมพันธ์ทวิภาคี ไทยกับสหรัฐฯ

ก็มีความร่วมมือสองฝ่ายในเรื่องความมั่นคงและการทหาร เช่น ไทยมีฐานะเป็นพันธมิตรนอกนาโต้ของสหรัฐฯ และมีข้อตกลงทางการทหารคือ แลกเปลี่ยนร่วมถนัด - รัศก ปี ๒๕๐๕ ที่สหรัฐฯ ระบุจะช่วยเหลือป้องกันประเทศจากการรุกรานจากภายนอก และไทยยังเป็นพื้นที่ของการฝึกร่วมทางทหารทวิภาคีกับสหรัฐฯ Cobra Gold ซึ่งสหรัฐฯ และประเทศพันธมิตรเข้าร่วมการฝึกมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ อันยืนยันถึงความร่วมมือทางการทหารอย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ข้อตกลงเหล่านี้ เป็นข้อได้เปรียบของไทยในการต่อต้าน การกดดันของจีนในอนาคต

ที่มา : aagth1.blogspot.com

อีกประการที่น่าจะนำมาเป็นหัวข้อหรือคือ การที่สมาชิกอาเซียนที่อ้างกรรมสิทธิ์และเงินควรจัดการเจรจาในเรื่องกำหนดพื้นที่ในแต่ละจุดเท่าที่จะสามารถตกลงกันได้ เพื่อจัดสรรและแสวงหาความร่วมมือในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้โดยอาศัยกระบวนการเจรจาแบบพหุภาคีตามกรอบความร่วมมือพัฒนาร่วมกัน (Joint Development) ในเรื่องเฉพาะด้าน (Functional Approach) เช่น การทำประมง การสำรวจน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือ และเมื่อมีความไว้วางใจกันมากขึ้น ก็จะทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถเจรจาในเรื่องผลประโยชน์หรือในพื้นที่ที่มีความยุ่งยากซับซ้อนได้ต่อไป

บทสรุป

แนวคิดอินโด - แปซิฟิก เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่ต้องการคานอำนาจกับจีน ดังนั้นประเทศไทยควรจะต้องมียุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อมหาอำนาจ โดยเฉพาะกับสหรัฐฯ และจีน ในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ควรจะเป็นก็คือ การถ่วงดุลอำนาจระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และมีสิ่งที่ต้องพึงระวัง คือ การไม่เลือกข้าง และไม่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเลือกข้าง ทั้งนี้ ความมีเอกภาพของอาเซียน ถือเป็นอีกเรื่องที่มีความสำคัญ ไทยรวมถึงอาเซียนต้องไปด้วยกัน การดึงสหรัฐฯ และจีนเข้ามาช่วยสร้างประชาคมอาเซียนให้เกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และไม่ให้เกิดความแตกแยกในอาเซียน ซึ่งประชาคมอาเซียนได้กำหนดทำอย่างชัดเจน ในการพิทักษ์ผลประโยชน์ของอาเซียนและประเทศสมาชิก โดยยืนยันหลักการสำคัญในการวางตำแหน่งอาเซียนเป็นจุดศูนย์กลาง (ASEAN Centrality) ในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ในระดับภูมิภาคผ่านสถาปัตยกรรมที่อาเซียนได้สร้างสรรค์เอาไว้ ดังนั้นมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิด อินโด - แปซิฟิกจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นรูปธรรมมากที่สุดที่จะยืนยันว่าอาเซียนและคู่เจรจายังคงสนับสนุนแนวคิดการค้าที่เปิดกว้างและเสรีและเป็นธรรมสำหรับทุกประเทศทั่วโลก

เอกสารอ้างอิง

๑. SCBEIC/กัลยรักษ์ นัยรักษ์เสรี, “ข่าวและบทวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ”, <<https://www.sbeic.com/th/detail/product/3028>>, (16 มกราคม 2017)
๒. ไทยโพสต์, “รายงานยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของกระทรวงกลาโหม”, <<https://www.thaipost.net/main/detail/40322>>, (1 มิถุนายน 2019)
๓. ไทยโพสต์, “ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐ”, <<https://www.thaipost.net/main/detail/49903>>, (10 พฤศจิกายน 2019)
๔. ไทยโพสต์, “มุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด - แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo - Pacific)”, <<https://www.thaipost.net/main/detail/39763>>, (30 มิถุนายน 2019)
๕. East Asia Watch, “แนวคิดอินโด - แปซิฟิก (Free and Open Indo - Pacific)”, <<http://www.eastasiaswatch.in.th/th/articles/politics-and-economy/683/>>, (8 Feb 2018)
๖. Forum, “นักวิเคราะห์กล่าวว่าสมุดปกขาวฉบับใหม่ของเวียดนามส่งคำเตือนไปถึงจีนและสหรัฐฯ”, <<https://ipdefenseforum.com/th/>>, (26 มกราคม 2020)
๗. The101/Arm Tungnirun, “อาเซียนวางทหารภายใต้ศึกจีน - อเมริกา”, <<https://www.the101.world/asean-outlook-on-the-indo-pacific/>>, 8 กรกฎาคม 2019
๘. vijaichina, “ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทยจีน”, <<http://www.vijaichina.com/sites/default/files/34235>>
๙. สปริงนิวส์, <<https://www.springnews.co.th/programs/insidethailand/512530https://thestandard.co/asean-summit-2019-2>>
๑๐. ประชาชาติธุรกิจ, “เปิดตัวข่าว ๑๐ ผู้นำอาเซียน เร่ง RCEP เปิดเสรีแก่เกมสงครามการค้า” <<https://www.prachachat.net/economy/news-338999>>, (๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๒)
๑๑. Griffith university, “Indo - Pacific connectivity: Lessons from China’s Belt and Road”, <<https://blogs.griffith.edu.au/asiainsights/indo-pacific-connectivity-lessons-from-chinas-belt-and-road/>> 28 February 2018
๑๒. The101/Piti Srisangnam, “อาเซียน ณ จุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก” <<https://www.the101.world/asean-in-the-indo-pacific-strategy/>>, (Sep 23, 2019)
๑๓. Media.defense/THE DEPARTMENT OF DEFENSE “Indo-Pacific Strategy Report”, <https://media.defense.gov/2019/May/31/2002139210/-1/-1/1/DOD_INDOPACIFIC_STRATEGY_REPORT_JUNE_2019.PDF>, (June 1, 2019)

๑๔. Drprapat.com/ศ.ดร.ประภัศร์ เทพชาตรี, “สรุปสถานการณ์โลกปี 2019 และแนวโน้มปี 2020 (ตอนที่1)”, <<http://www.drprapat.com>>, (30 มกราคม 2020)
๑๕. สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ, “บทวิเคราะห์: ข้อพิพาทน่านน้ำทะเลจีนใต้ ตอนที่ 3: ทิศทางและแนวโน้ม”, <http://www.dti.or.th/page_bx.php?cid=24&cno=4343>, (24 Jun 2011)
๑๖. ไทยพับลิก้า/ปรีดี บุญซื่อ, “สงครามหรือสันติภาพในทะเลจีนใต้ บทพิสูจน์จีนจะก้าวเป็นมหาอำนาจอย่างสันติหรือไม่”, <<https://thaipublica.org/2016/07/pridi3/>>, (19 กรกฎาคม 2016)
๑๗. U.S.Department Of State, “Indo-Pacific Transparency Initiative”, <<https://www.state.gov/release-of-the-united-states-report-on-the-implementation-of-the-indo-pacific-strategy/>>, (nov 3, 2019)
๑๘. บ้านจอมยุทธ/กนก เผือกนวม, นิษฏกานต์ ชมวรกุล, “ความไว้น้ำใจ กุญแจที่ขาดหายไป ในทะเลจีนใต้” <http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/49.html>
๑๙. Lim, Christopher H. and Hui, “Tan Ming. Indo-Pacific: The Next Growth Engine?”, <<https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/08/CO18135.pdf>>, (2018, August 29)
๒๐. Global-is-Asian staff, “The Quad reconvenes: Implications for the Indo - Pacific region”, <<https://lkyspp.nus.edu.sg/gia/article/the-quad-reconvenes-implications-for-the-indo-pacific-region>>, (2018 August 29)
๒๑. คลังปัญญา/กอบปรธรรม นิละไพจิตร แปลและเรียบเรียง, “อินโด - แปซิฟิก: มุมมองผลประโยชน์ต่อภูมิภาค”, <<http://rsu-brain.com/index.php/4387-2-2-2-2-2-2-4/>>, (สิงหาคม ๒๕๖๑)
๒๒. เอกสารสวนบุคคลหลักสูตรนักบริหารการทูตรุ่นที่ ๑๑ ปี ๒๕๖๒/ ธรรมรัตน์ รัตนมณี, “ยุทธศาสตร์สองมหาสมุทร”, “Two - Ocean Strategy: India and the Indo-Pacific ปิยณัฐ สร้อยคำ จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ ๒๐๒ (ต.ค.-ธ.ค. ๖๑)
๒๓. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๑๐, (๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑)